

Робърт М. Каплан

Университет на Калифорния, Лос Анджелис

Денис П. Сакъзо

Щатски университет Сан Диего

ПСИХОЛОГИЧЕСКО ТЕСТИРАНЕ

Принципи, приложения и проблеми

Седмо издание

София, 2013

Преводът е направен по изданието:
ROBERT M. KAPLAN, DENNIS P. SACCUZZO
PSYCHOLOGICAL TESTING
Seventh Edition

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

Copyright © 2009, 2005 Wadsworth, Cengage Learning, All rights reserved

© Людмила Андреева, превод, 2013
© Издателство „Изток-Запад“, 2013

ISBN 978-619-152-180-7

РОБЪРТ М. КАПЛАН
ДЕНИС П. САКЪЗО

ПСИХОЛОГИЧЕСКО ТЕСТИРАНЕ

ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖЕНИЯ И ПРОБЛЕМИ

Седмо издание

Превод от английски
Людмила Андреева

КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ

ЧАСТ I	Принципи	
1	ВЪВЕДЕНИЕ	25
2	НОРМИ И БАЗИСНИ СТАТИСТИКИ ПРИ ТЕСТИРАНЕТО	49
3	КОРЕЛАЦИЯ И РЕГРЕСИЯ	87
4	НАДЕЖДНОСТ	123
5	ВАЛИДНОСТ	155
6	ПИСАНЕ И ОЦЕНКА НА ТЕСТОВИ АЙТЕМИ	181
7	ПРОВЕЖДАНЕ НА ТЕСТИРАНЕТО	209
ЧАСТ II	Приложения	
8	ТЕХНИКИ НА ИНТЕРВЮИРАНЕ	227
9	ТЕОРИИ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТТА И СКАЛИТЕ НА БИНЕ	255
10	СКАЛИ НА УЕКСЛЪР ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ: WAIS-III, WISC-IV и WPPSI-III.....	275
11	ДРУГИ ИНДИВИДУАЛНИ ТЕСТОВЕ ЗА СПОСОБНОСТИ, ИЗПОЛЗВАНИ В ОБУЧЕНИЕТО И В СПЕЦИАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ	299
12	СТАНДАРТИЗИРАНИ ТЕСТОВЕ В ОБУЧЕНИЕТО, ГРАЖДАНСКИТЕ УСЛУГИ И АРМИЯТА.....	331
13	ПРИЛОЖЕНИЯ В КЛИНИЧНА И КОНСУЛТАТИВНА СРЕДА.....	363
14	ПРОЕКТИВНИ ЛИЧНОСТНИ ТЕСТОВЕ.....	403
15	КОМПЮТРИТЕ И БАЗИСНАТА ПСИХОЛОГИЧЕСКА НАУКА В ТЕСТИРАНЕТО.....	433
16	ТЕСТИРАНЕТО В КОНСУЛТАТИВНАТА ПСИХОЛОГИЯ	463
17	ТЕСТИРАНЕ В ЗДРАВНАТА ПСИХОЛОГИЯ И В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО.....	481
18	ТЕСТИРАНЕ В ИНДУСТРИАЛНА И БИЗНЕС СРЕДА.....	515
ЧАСТ III	Въпроси	
19	ПРЕДУБЕДЕНОСТ НА ТЕСТОВЕТЕ.....	543
20	ТЕСТИРАНЕТО И ЗАКОНЪТ	579
21	ЕТИКАТА И БЪДЕЩЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОТО ТЕСТИРАНЕ.....	621

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	17
Засилено ударение върху приложението	17
Организация на седмото издание:	
Бележка към преподавателите за планиране	19
Несравними допълнения	19
Съпътстващ книгата уебсайт	19
Признателност	19
За авторите	21
Глава 1	
Въведение	25
Основни понятия	30
Що е тест	30
Типове тестове	31
Преглед на книгата	34
Принципи на психологическото тестиране	34
Приложения на психологическото тестиране	34
Проблеми на психологическото тестиране	35
Историческа перспектива	35
Ранни предшественици	35
Чарлз Дарвин и индивидуалните различия	36
Експериментална психология	
и психофизическо измерване	37
Еволюцията на тестовете за интелигентност и стандартизираните тестове за постижения	38
Личностни тестове: 1920–1940 г.	41
Появата на нови подходи към тестирането на личността	43
Периодът на бързи промени в статуса на тестирането	45
Днешната среда	46
Обобщение	47
Глава 2	
Норми и базисни статистики при тестирането	49
Защо се нуждаем от статистика?	50
Скали за измерване	51
Свойства на скалите	51
Типове скали	53
Допустими операции	54
Честотни разпределения	55
Персентилни рангове	58
Персентили	61
Описване на разпределения	62

СРЕДНА СТОЙНОСТ	62
СТАНДАРТНО ОТКЛОНЕНИЕ	62
Z ОЦЕНКА.....	64
СТАНДАРТНО НОРМАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ	67
T НА МАККОЛ	72
КВАРТИЛИ И ДЕЦИЛИ	73
НОРМИ	75
ВЪЗРАСТОВИ НОРМИ	76
РАЗВИТИЕ В РЕЛСИТЕ	76
КРИТЕРИЙНО ОСНОВАНИ ТЕСТОВЕ.....	81
ОБОВЩЕНИЕ.....	84
ГЛАВА 3	
КОРЕЛАЦИЯ И РЕГРЕСИЯ	87
ДИАГРАМА НА РАЗСЕЙВАНЕТО	88
КОРЕЛАЦИЯ.....	90
РЕГРЕСИЯ	91
РЕГРЕСИОННА ЛИНИЯ.....	91
ЛИНИЯТА НА НАЙ-ДОБРОТО СЪОТВЕТСТВИЕ	93
СТАТИСТИЧЕСКА ДЕФИНИЦИЯ НА РЕГРЕСИЯ	96
ПРОВЕРКА НА СТАТИСТИЧЕСКА ЗНАЧИМОСТ НА КОРЕЛАЦИОНЕН КОЕФИЦИЕНТ	98
КАК ДА СЕ ИНТЕРПРЕТИРА РЕГРЕСИОННА ГРАФИКА	100
ДРУГИ КОРЕЛАЦИОННИ КОЕФИЦИЕНТИ	104
ТЕРМИНИ И ПРОБЛЕМИ ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА КОРЕЛАЦИЯ.....	106
ОСТАТЪК.....	106
СТАНДАРТНА ГРЕШКА НА ОЦЕНКАТА.....	106
КОЕФИЦИЕНТ НА ДЕТЕРМИНАЦИЯ.....	107
КОЕФИЦИЕНТ НА АЛИЕНАЦИЯ	107
СВИВАНЕ.....	108
КРОСВАЛИДИРАНЕ.....	108
ПРОБЛЕМЪТ ЗА КОРЕЛАЦИЯТА-КАУЗАЛНОСТТА	108
ОБЯСНЕНИЕ ЧРЕЗ ТРЕТА ПРОМЕНЛИВА.....	109
ОГРАНИЧЕН ОБХВАТ.....	110
МУЛТИВАРИАТИВЕН АНАЛИЗ (ПО ИЗБОР)	111
ОБЩ ПОДХОД.....	111
ПРИМЕР НА ИЗПОЛЗВАНЕ НА МНОЖЕСТВЕНА РЕГРЕСИЯ.....	111
ДИСКРИМИНАНТЕН АНАЛИЗ	113
ФАКТОРЕН АНАЛИЗ.....	113
ОБОВЩЕНИЕ.....	116
ПРИЛОЖЕНИЕ 3.1.:	
ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА РЕГРЕСИОННО УРАВНЕНИЕ И КОРЕЛАЦИОНЕН КОЕФИЦИЕНТ	117
ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА РЕГРЕСИОННО УРАВНЕНИЕ (ДАНИИ ОТ ТАБЛИЦА 3.5)	118
ГЛАВА 4	
НАДЕЖДНОСТ.....	123
ИСТОРИЯ И ТЕОРИЯ НА НАДЕЖДНОСТТА.....	124
КОНЦЕПТУАЛИЗИРАНЕ НА ГРЕШКАТА.....	124
РАННИТЕ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СПИРМАН	125
ОСНОВИ НА ТЕОРИЯТА ЗА ТЕСТОВИЯ РЕЗУЛТАТ	125
МОДЕЛЪТ НА ПОДБОР НА ОБЛАСТ	127
ТЕОРИЯ ЗА ОТГОВАРЯНЕТО НА ТЕСТОВИ ВЪПРОСИ	129
МОДЕЛИ НА НАДЕЖДНОСТ	130
ИЗТОЧНИЦИ НА ГРЕШКА	131
ВРЕМЕВА ИЗВАДКА: МЕТОДЪТ ТЕСТ-РЕТЕСТ.....	131

ПОДБОР НА АЙТЕМИ: МЕТОД НА ПАРАЛЕЛНИТЕ ФОРМИ	133
МЕТОД НА ПОЛОВИНИТЕ.....	133
ФОРМУЛАТА KR_{20}	135
КОЕФИЦИЕНТ АЛФА.....	137
НАДЕЖДНОСТ НА РАЗЛИКАТА В РЕЗУЛТАТИТЕ	138
НАДЕЖДНОСТ В ИЗСЛЕДВАНИЯ С НАБЛЮДЕНИЯ НА ПОВЕДЕНИЕТО	142
СВЪРЗВАНЕ НА ИЗТОЧНИЦИТЕ НА ГРЕШКА С МЕТОДА ЗА ОЦЕНКА НА НАДЕЖДНОСТТА	143
ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯТА ЗА НАДЕЖДНОСТТА	146
СТАНДАРТНИ ГРЕШКИ	
НА ИЗМЕРВАНЕТО И ГУМЕННИЯТ МЕТЪР	146
КОЛКО НАДЕЖДНО Е НАДЕЖДНО?.....	147
КАКВО ДА СЕ ПРАВИ ПРИ МАЛКА НАДЕЖДНОСТ.....	148
ОБОБЩЕНИЕ.....	151
Приложение 4.1	
ИЗПОЛЗВАНЕ НА КОЕФИЦИЕНТ АЛФА ЗА ОЦЕНКА	
НА НАДЕЖДНОСТ ЧРЕЗ РАЗДЕЛЯНЕ НА ТЕСТА НА ДВЕ ПОЛОВИНИ,	
КОГАТО ВАРИАЦИИТЕ ЗА ДВЕТЕ ПОЛОВИНИ НА ТЕСТА НЕ СА РАВНИ	152
Приложение 4.2	
ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА НАДЕЖДНОСТ, ИЗПОЛЗВАЙКИ KR_{20}	153
ГЛАВА 5	
ВАЛИДНОСТ.....	155
ДЕФИНИРАНЕ НА ВАЛИДНОСТТА.....	157
АСПЕКТИ НА ВАЛИДНОСТТА	157
ВИДИМА ВАЛИДНОСТ	158
СВЪРЗАНИ СЪС СЪДЪРЖАНИЕТО	
ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА ВАЛИДНОСТ.....	158
СВЪРЗАНИ С КРИТЕРИЙ ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА ВАЛИДНОСТ	160
ПРОГНОСТИЧНИ И СЪГЛАСУВАНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА.....	160
СВЪРЗАНИ С КОНСТРУКТА ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА ВАЛИДНОСТ.....	171
ВЗАИМООТНОШЕНИЕ МЕЖДУ НАДЕЖДНОСТ И ВАЛИДНОСТ.....	178
ОБОБЩЕНИЕ.....	179
ГЛАВА 6	
ПИСАНЕ И ОЦЕНКА НА ТЕСТОВИ АЙТЕМИ	181
ПИСАНЕ НА АЙТЕМИ	182
ФОРМАТИ НА АЙТЕМИТЕ	183
ДРУГИ ВЪЗМОЖНОСТИ.....	191
АЙТЕМЕН АНАЛИЗ	194
ТРУДНОСТ НА АЙТЕМИТЕ.....	194
СПОСОБНОСТ ЗА ПРАВЕНЕ НА РАЗГРАНИЧЕНИЯ	195
КАРТИНИ НА ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА АЙТЕМИТЕ.....	197
СВЪРЗВАНЕ НА РАЗЛИЧНИ ИНСТРУМЕНТИ	203
АЙТЕМИ ЗА КРИТЕРИЙНО ОСНОВАНИ ТЕСТОВЕ	204
ОГРАНИЧЕНИЯ НА АЙТЕМНИЯ АНАЛИЗ	205
ОБОБЩЕНИЕ.....	206
ГЛАВА 7	
ПРОВЕЖДАНЕ НА ТЕСТИРАНЕТО.....	209
ЕКЗАМИНАТОРЪТ И ИЗСЛЕДВАНОВОТО ЛИЦЕ.....	210
ВЗАИМООТНОШЕНИЕТО	
МЕЖДУ ЕКЗАМИНАТОРА И ИЗСЛЕДВАНОВОТО ЛИЦЕ	210
РАСАТА НА ТЕСТИРАЩИЯ.....	211
ЕЗИК НА ТЕСТИРАНИЯ	213

Подготовка на екзaminаторите.....	213
Ефекти на очакванията.....	213
Ефекти на подкрепящите реакции.....	215
Компютъризирано тестиране.....	218
Начин на прилагане.....	219
Променливи на изследваните лица.....	221
Засилено ударение върху приложението	221
Реактивност.....	222
Отклонение.....	222
Очаквания.....	223
Измама.....	223
Статистически контрол на грешките в оценката.....	224
Обобщение.....	225
 ГЛАВА 8	
ТЕХНИКИ НА ИНТЕРВЮИРАНЕ	227
ИНТЕРВЮТО КАТО ТЕСТ	230
ВЗАИМНАТА ПРИРОДА НА ИНТЕРВЮИРАНЕТО	232
ПРИНЦИПИ НА ЕФЕКТИВНОТО ИНТЕРВЮИРАНЕ.....	232
Правилните нагласи.....	233
Реакции, които би трябвало да се избягват.....	233
Ефективни реакции.....	234
Реакции за поддържане на взаимодействието.....	235
Измерване на разбирането.....	239
ТИПОВЕ ИНТЕРВЮТА	241
Интервю за оценка.....	241
Структурирано клинично интервю.....	242
Интервю за биографичната история.....	246
Интервю за установяване на психичния статус.....	247
Развитие на уменията за интервюиране.....	248
ИЗТОЧНИЦИ НА ГРЕШКА В ИНТЕРВЮТО	249
Валидност на интервюто.....	249
Надеждност на интервюто.....	251
Обобщение.....	252
 ГЛАВА 9	
ТЕОРИИ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТТА И СКАЛИТЕ НА БИНЕ.....	255
ПРОБЛЕМЪТ С ДЕФИНИРАНЕТО НА ИНТЕЛИГЕНТНОСТТА	256
ПРИНЦИПИТЕ НА БИНЕ НА КОНСТРУИРАНЕ НА ТЕСТОВЕ	258
Принцип 1: възрастова диференциация.....	259
Принцип 2: обща умствена способност.....	259
МОДЕЛ НА СПИРМАН НА ОБЩАТА УМСТВЕНА СПОСОБНОСТ	259
Последици от общата умствена интелигентност (G).....	261
Теорията GF-GC за интелигентността.....	261
РАННИТЕ СКАЛИ НА БИНЕ	261
Скалата Бине-Симон от 1905 г.....	261
Скалата от 1908 г.....	262
СКАЛА ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ СТЕНФОРД-БИНЕ НА ТЪРМАН	264
Скалата за интелигентност	
Стенфорд-Бине от 1916 г.....	264
Коефициент на интелигентност (IQ).....	265
Скалата от 1937 г.....	266
Ревизията на Стенфорд-Бине	
от 1960 г. и девиационния IQ (SB-LM).....	267

СЪВРЕМЕННАТА СКАЛА БИНЕ	269
Модел за четвъртото	
и петото издание на Скалата Бине.....	269
Характеристики на ревизията от 1986 г.....	269
Характеристики на петото издание от 2003 г.....	271
Психометрични свойства	
на петото издание от 2003 г.....	273
Средна валидност.....	274
ОБОБЩЕНИЕ.....	274

ГЛАВА 10

СКАЛИ НА УЕКСЛЪР ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ: WAIS-III, WISC-IV и WPPSI-III.....	275
СКАЛИТЕ НА УЕКСЛЪР ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ.....	277
Концепциите за точкова и практическа	277
От Скалата за интелигентност Уекслър-Белвю към WAIS-III	279
СКАЛИ, СУБТЕСТОВЕ И ИНДЕКСИ НА WAIS-III	279
Вербални субтестове	281
Сурови резултати, скалирани резултати и VIQ.....	284
Практически субтестове	284
Практически IQ.....	286
IQ за цялата скала.....	286
Индексни резултати	286
ИНТЕРПРЕТАТИВНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ТЕСТОВЕТЕ НА УЕКСЛЪР	287
Сравнения на вербален и практически IQ	287
Анализ на модела	288
Изследвания на хипотетични случаи	288
Бавно учещ.....	290
ПСИХОМЕТРИЧНИ СВОЙСТВА НА СКАЛАТА НА УЕКСЛЪР ЗА ВЪЗРАСТНИ	290
Стандартизация.....	290
Надеждност.....	290
Валидност.....	291
ОЦЕНКА НА СКАЛИТЕ НА УЕКСЛЪР ЗА ВЪЗРАСТНИ	292
РАЗШИРЕНИЯ ЗА ПО-МАЛКА ВЪЗРАСТ НА WAIS-III: WISC-IV и WPPSI-III.....	292
WISC-IV	292
WPPSI-III	296
ОБОБЩЕНИЕ.....	297

ГЛАВА 11

ДРУГИ ИНДИВИДУАЛНИ ТЕСТОВЕ ЗА СПОСОБНОСТИ, ИЗПОЛЗВАНИ В ОБУЧЕНИЕТО И В СПЕЦИАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ	299
АЛТЕРНАТИВНИ ИНДИВИДУАЛНИ ТЕСТОВЕ ЗА СПОСОБНОСТИ, СРАВНЕНИ СЪС СКАЛИТЕ НА БИНЕ И НА УЕКСЛЪР	300
АЛТЕРНАТИВИТЕ, СРАВНЕНИ ЕДНА С ДРУГА.....	302
КОНКРЕТНИ ТЕСТОВЕ ЗА СПОСОБНОСТИ.....	303
Бебешки скали.....	304
Основни тестове за малки деца.....	311
Общи индивидуални тестове	
за способности за специални популации	
и такива в неравностойно положение	316
ТЕСТИРАНЕ НА ОБУЧИТЕЛНИ ЗАТРУДНЕНИЯ.....	320
Зрително-графични тестове	325
Творчество: тестове на Торънс за творческо мислене (ТТСТ).....	327
Индивидуални тестове за постижения: Широкообхватен тест за постижения -3 (WRAT-3).....	328
ОБОБЩЕНИЕ.....	329

ГЛАВА 12

СТАНДАРТИЗИРАНИ ТЕСТОВЕ В ОБУЧЕНИЕТО, ГРАЖДАНСКИТЕ УСЛУГИ И АРМИЯТА.....	331
СРАВНЕНИЕ НА ГРУПОВИ И ИНДИВИДУАЛНИ ТЕСТОВЕ.....	333
Предимства на индивидуалните тестове.....	334
Предимства на груповите тестове.....	334
ОБЗОР НА ГРУПОВИ ТЕСТОВЕ.....	335
Характеристики на груповите тестове.....	335
Избиране на групови тестове.....	336
Използване на групови тестове.....	336
ГРУПОВИ ТЕСТОВЕ В УЧИЛИЩАТА: ОТ ДЕТСКАТА ГРАДИНА ДО 12. КЛАС.....	337
Тестове за постижения	
срещу тестове за способности.....	337
Групови тестове за постижения.....	338
Групови тестове за умствени способности (интелигентност).....	340
ТЕСТОВЕ ЗА ПОСТЪПВАНЕ В УНИВЕРСИТЕТ.....	343
Тест за разсъждения SAT.....	343
Съвместни тестове	
за училищни и университетски способности.....	344
Тест за американските колежи.....	345
ТЕСТОВЕ ЗА ВЛИЗАНЕ В МАГИСТЪРСКИ,	
ДОКТОРСКИ ПРОГРАМИ И ПРОФЕСИОНАЛНИ ВИСШИ УЧИЛИЩА.....	346
Тест за влизане в магистърски и докторски програми (GRE).....	346
Тест на Милър с аналогии.....	350
Тест за прием във висше юридическо училище (LSAT).....	351
НЕВЕРБАЛНИ ГРУПОВИ ТЕСТОВЕ ЗА СПОСОБНОСТИ.....	353
НЕВЕРБАЛНИ ГРУПОВИ ТЕСТОВЕ ЗА СПОСОБНОСТИ.....	353
Прогресивни матрици на Рейвън.....	354
Рисувателен тест на Гудинъф-Харис (G-HDT).....	357
Свободен от културни влияния тест за интелигентност.....	358
Стандартизирани тестове, използвани в американската система на гражданските услуги.....	358
Стандартизирани тестове, използвани в американската армия:	
Батерия за професионални способности на Въръжените сили.....	359
ОБОБЩЕНИЕ.....	360

ГЛАВА 13

ПРИЛОЖЕНИЯ В КЛИНИЧНА И КОНСУЛТАТИВНА СРЕДА.....	363
СТРАТЕГИИ ЗА КОНСТРУИРАНЕ НА СТРУКТУРИРАНИ ЛИЧНОСТНИ ТЕСТОВЕ.....	365
Дедуктивни стратегии.....	366
Емпирични стратегии.....	367
Критерии, използвани	
при подбора на тестове за обсъждане.....	368
ЛОГИЧЕСКО-СЪДЪРЖАТЕЛНАТА СТРАТЕГИЯ.....	369
Бланка на Удуърт за лични данни.....	369
Ранни многомерни логическо-съдържателни скали.....	369
Списък на Мууни с проблеми.....	370
Критики към логическо-съдържателния подход.....	370
СТРАТЕГИЯТА НА КРИТЕРИЙНАТА ГРУПА.....	370
Многофазен личностен въпросник Минесота.....	371
Калифорнийски психологически въпросник (CPI)-трето издание.....	381
ФАКТОРНО-АНАЛИТИЧНАТА СТРАТЕГИЯ.....	382
Пионерските усилия на Гилфорд.....	383
Приносът на Кател.....	383
Проблеми с факторно-аналитичната стратегия.....	386
ТЕОРЕТИЧНАТА СТРАТЕГИЯ.....	387

Бланка на Едуардс за личните предпочитания (EPPS)	387
Бланка за изследване на личността (PRF) и Личностен въпросник на Джаксън (JPI).....	389
Аз-концепция	391
КОМБИНИРАНИ СТРАТЕГИИ	392
Измерване на положителни личностни характеристики и Личностен въпросник NEO-ревизиран (NEO-PI-R)	392
Личностен въпросник NEO (NEO-PI-R)	392
ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИ ИНСТРУМЕНТИ	
ЗА ПОЛОЖИТЕЛНИ ЛИЧНОСТНИ ЧЕРТИ	396
Скала на Розенбърг за самооценка	396
Скала за обща Аз-ефективност (GSE).....	396
Скала за его жилавост	396
Скала за диспозиционна жилавост (DRS).....	396
Скала за надежда	397
Тест за житейска ориентация-ревизиран (LOT-R)	397
Скала за удовлетворение от живота (SWLS)	398
Бланка за положителен и отрицателен афект (PANAS)	398
СТРАТЕГИЯ ЗА СПРАВЯНЕ В СТРЕСИРАЩИ СИТУАЦИИ (CISS).....	399
БАЗИСНИ САМООЦЕНКИ	399
БЪДЕЩЕТО НА ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ПОЛОЖИТЕЛНИТЕ ЛИЧНОСТНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	400
ОБОБЩЕНИЕ.....	401
ГЛАВА 14	
ПРОЕКТИВНИ ЛИЧНОСТНИ ТЕСТОВЕ	403
ПРОЕКТИВНАТА ХИПОТЕЗА	405
ТЕСТ НА РОРШАХ С МАСТИЛЕНИ ПЕТНА.....	406
Исторически предшественици	406
Стимули, приложение и интерпретация.....	407
Психометрични свойства	413
АЛТЕРНАТИВЕН ТЕСТ С МАСТИЛЕНИ ПЕТНА: ХОЛЦМАН	421
ТЕМАТИЧНО-АПЕРЦЕПТИВЕН ТЕСТ	422
Стимули, прилагане и интерпретация	423
Психометрични свойства	426
АЛТЕРНАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ НА АПЕРЦЕПЦИЯТА.....	427
НЕКАРТИНКОВИ ПРОЕКТИВНИ ПРОЦЕДУРИ	428
Словесно-асоциативен тест	428
Задачи за довършване на изречения	429
Тестове с рисуване на човешка фигура.....	430
ОБОБЩЕНИЕ.....	431
ГЛАВА 15	
КОМПЮТРИТЕ И БАЗИСНАТА ПСИХОЛОГИЧЕСКА НАУКА В ТЕСТИРАНЕТО	433
КОГНИТИВНО-ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПРОЦЕДУРИ ЗА ОЦЕНКА	435
Обосновката на когнитивно-поведенческата оценка.....	435
Процедури, основани на оперантното обуславяне.....	437
Техники за самоотчет	439
Функционалният подход на Канфър и Саслоу	443
Скала за дисфункционални нагласи	444
Тест за ирационални убеждения	445
Когнитивно-функционален анализ	445
ПСИХОФИЗИОЛОГИЧНИ ПРОЦЕДУРИ	447

Физиологични променливи с последици за терапията.....	447
Оценка на психофизиологичните техники.....	448
КОМПЮТРИТЕ И ПСИХОЛОГИЧЕСКОТО ТЕСТИРАНЕ.....	449
Компютъризирано интервю.....	449
Компютъризирани тестове.....	450
Компютърна диагноза, обработка и съобщаване на резултатите.....	451
Използване на интернет за психологическо тестиране.....	453
Компютъризирането на когнитивно-поведенческата оценка.....	454
Тестове, възможни единствено благодарение на компютъра.....	455
Компютъризирано адаптивно тестиране.....	456
Психофизически процедури и откриване на сигнала.....	458
ОБОВЩЕНИЕ.....	460
 ГЛАВА 16	
ТЕСТИРАНЕТО В КОНСУЛТАТИВНАТА ПСИХОЛОГИЯ.....	463
ИЗМЕРВАНЕ НА ИНТЕРЕСИТЕ.....	465
Бланка на СТРОНГ за професионални интереси.....	465
Въпросник на СТРОНГ-КЕМБЪЛ за интересите.....	466
Въпросник на КЕМБЪЛ за интереси и умения.....	468
Повторната поява на Въпросника на СТРОНГ за интересите.....	469
Въпросник на КУДЪР за професионални интереси.....	471
Въпросник за оценка на кариерата.....	475
Самонасоченото търсене.....	475
Елиминиране на половата предубеденост в измерването на интересите.....	476
Способности и интереси.....	477
ИЗМЕРВАНЕ НА ЛИЧНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗА НАЕМАНЕ НА РАБОТА.....	477
Подходът на чертите: професионалните измервания по Осипоу.....	478
Съществуват ли стабилни личностни черти?.....	478
ОБОВЩЕНИЕ.....	480
 ГЛАВА 17	
ТЕСТИРАНЕ В ЗДРАВНАТА ПСИХОЛОГИЯ И В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО.....	481
НЕВРОПСИХОЛОГИЧЕСКО ОЦЕНЯВАНЕ.....	482
Клинична невропсихология.....	482
Развитийна невропсихология.....	487
Невропсихологията при пациенти в зряла възраст.....	492
Калифорнийски тест за вербално учене (CVLT).....	496
Автоматизирано невропсихологическо тестиране.....	499
Оценка на тревожността и стреса.....	500
Стрес и тревожност.....	500
Въпросник за тревожността като състояние/черта.....	501
Инструменти за измерване на тестова тревожност.....	502
Инструменти за измерване на справянето.....	506
Екологична моментна оценка.....	507
ОЦЕНЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТА.....	508
Що е свързано със здравето качество на живота?.....	509
Често използвани методи за измерване на качеството на живота.....	509
ОБОВЩЕНИЕ.....	512
 ГЛАВА 18	
ТЕСТИРАНЕ В ИНДУСТРИАЛНА И БИЗНЕС СРЕДА.....	515
ПСИХОЛОГИЯ НА ПЕРСОНАЛА – ПОДБОРЪТ НА СЛУЖИТЕЛИТЕ.....	516

ИНТЕРВЮ ЗА НАЕМАНЕ НА РАБОТА	516
ИЗХОДНИ ДАННИ И ПРОЦЕНТ УСПЕХИ.....	518
ТАБЛИЦИ НА ТЕЙЛЪР-РЪСЕЛ	521
ТЕОРИЯ ЗА ПОЛЗАТА И АНАЛИЗ НА РЕШЕНИЯТА	527
ИНКРЕМЕНТАЛНА ВАЛИДНОСТ	529
ПСИХОЛОГИЯТА НА ПЕРСОНАЛА ОТ ГЛЕДНАТА ТОЧКА НА СЛУЖИТЕЛЯ:	
СЪЧЕТАВАНЕ НА ХОРАТА С РАБОТНИТЕ МЕСТА	531
ИНДИКАТОР НА МАЙЪРС-БРИГС	
НА ПСИХОЛОГИЧЕСКИТЕ ТИПОВЕ.....	531
ТЕСТОВЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ В ИНДУСТРИЯТА:	
ТЕСТ НА УОНДЪРЛИК ЗА ПЕРСОНАЛА (WPT)	531
ИЗМЕРВАНЕ НА ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА ТРУДОВАТА СРЕДА	533
ПОДХОДЪТ НА СОЦИАЛНАТА ЕКОЛОГИЯ	533
КЛАСИФИЦИРАНЕ НА ТИПОВЕТЕ СРЕДА.....	535
АНАЛИЗ НА РАБОТАТА.....	537
ИЗМЕРВАНЕ НА ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО ЧОВЕК-СИТУАЦИЯ	540
ОБОБЩЕНИЕ.....	542
ГЛАВА 19	
ПРЕДУБЕДЕНОСТ НА ТЕСТОВЕТЕ.....	543
ЗАЩО Е СПОРНА ПРЕДУБЕДЕНОСТТА НА ТЕСТОВЕТЕ?	544
СПРАВЕДЛИВОСТТА НА ТЕСТОВЕТЕ И ЗАКОНЪТ.....	546
ТРАДИЦИОННАТА ЗАЩИТА НА ТЕСТИРАНЕТО	549
СВЪРЗАНИ СЪС	
СЪДЪРЖАНИЕТО ДОКАЗАТЕЛСТВА ЗА ВАЛИДНОСТ	550
СВЪРЗАНИ С КРИТЕРИЙ ИЗТОЧНИЦИ НА ПРЕДУБЕДЕНОСТ.....	553
ДРУГИ ПОДХОДИ КЪМ ТЕСТИРАНЕТО НА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА МАЛЦИНСТВЕНИ ГРУПИ	556
НЕВЕЖЕСТВО СРЕЩУ ГЛУПОСТ	557
ТЕСТЪТ „ЧИТЛИНГ“.....	559
КУЛТУРНО-ХОМОГЕНЕН ТЕСТ	
ЗА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ ЗА ЧЕРНОКОЖИ	560
СИСТЕМА ЗА МНОГОКУЛТУРНА ПЛУРАЛИСТИЧНА ОЦЕНКА.....	561
ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РЕШЕНИЯ.....	564
ЕТИЧНИТЕ СЪОБРАЖЕНИЯ И ДЕФИНИЦИЯТА НА ПРЕДУБЕДЕНОСТТА НА ТЕСТОВЕТЕ	564
РАЗЛИЧНО МИСЛЕНЕ: ОТКРИВАНЕ НА НОВИ ИНТЕРПРЕТАЦИИ НА ДАННИТЕ.....	568
РАЗРАБОТВАНЕ НА РАЗЛИЧНИ КРИТЕРИИ	570
ПРОМЯНА НА СОЦИАЛНАТА СРЕДА.....	574
ОБОБЩЕНИЕ.....	577
ГЛАВА 20	
ТЕСТИРАНЕТО И ЗАКОНЪТ.....	579
ЗАКОНИ, УПРАВЛЯВАЩИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ТЕСТОВЕ.....	581
ФЕДЕРАЛНИ ВЛАСТИ	581
КОНКРЕТНИ ЗАКОНИ	590
„НИТО ЕДНО ИЗОСТАНАЛО ДЕТЕ“ (NCLB).....	592
ОСНОВНИ СЪДЕБНИ ДЕЛА, КОИТО СА ЗАСЕГНАЛИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОТО ТЕСТИРАНЕ	593
РАННИ ДЕЛА ЗА ДЕСЕГРЕГАЦИЯ	593
„ПОЛОЖИТЕЛНО ДЕЙСТВИЕ“	
ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ.....	609
ТРУДОВИ СЪДЕБНИ ДЕЛА.....	613
СЛУЧАИ, РЕЛЕВАНТНИ	
НА ЗАКОНА ЗА АМЕРИКАНЦИТЕ С УВРЕЖДАНИЯ (ADA).....	617
КРИТИЧЕН ПОГЛЕД КЪМ СЪДЕБНИТЕ ДЕЛА	619
ОБОБЩЕНИЕ.....	619

ГЛАВА 21

ЕТИКАТА И БЪДЕЩЕТО НА ПСИХОЛОГИЧЕСКОТО ТЕСТИРАНЕ.....	621
ВЪПРОСИ, ОФОРМЯЩИ ОБЛАСТТА НА ТЕСТИРАНЕТО.....	622
ПРОФЕСИОНАЛНИ ВЪПРОСИ	622
НРАВСТВЕНИ ВЪПРОСИ	627
СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ	632
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ	634
РОЕНЕ НА НОВИ ТЕСТОВЕ	634
ПО-ВИСОКИ СТАНДАРТИ, ПОДОБРЕНА ТЕХНОЛОГИЯ И ЗАСИЛЕНА ОБЕКТИВНОСТ	635
ПО-СИЛНО ОБЩЕСТВЕНО СЪЗНАНИЕ И ВЛИЯНИЕ	636
КОМПЮТЪРИЗИРАНЕ НА ТЕСТОВЕТЕ.....	637
ТЕСТИРАНЕ ПО ИНТЕРНЕТ	638
БЪДЕЩИ ТЕНДЕНЦИИ	638
БЪДЕЩИТЕ ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ТЕСТИРАНЕТО СА ОБЕЩАВАЩИ	638
РОЕНЕТО НА НОВИ И ПОДОБРЕНИ ТЕСТОВЕ ЩЕ ПРОДЪЛЖИ	639
СПОРОВЕТЕ, НЕСЪГЛАСИЯТА И ПРОМЯНАТА ЩЕ ПРОДЪЛЖАТ.....	640
ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОГНИТИВНАТА И НА КОМПЮТЪРНАТА НАУКА ЩЕ ДОВЕДЕ ДО НЯКОИ НОВОВЪВЕДЕНИЯ В ТЕСТИРАНЕТО	640
ОБОБЩЕНИЕ.....	641
 ПРИЛОЖЕНИЕ 1	
ЗОНИ НА СТАНДАРТНОТО НОРМАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ.....	643
 ПРИЛОЖЕНИЕ 2	
КРИТИЧНИ СТОЙНОСТИ НА R ЗА $\alpha = 0,05$ И $\alpha = 0,01$ (ДВУСТРАНЕН ТЕСТ)	647
 ПРИЛОЖЕНИЕ 3	
КРИТИЧНИ СТОЙНОСТИ НА T	649
 ПРИЛОЖЕНИЕ 4	
КОДЕКС НА СПРАВЕДЛИВИТЕ ПРАКТИКИ НА ТЕСТИРАНЕ В ОБРАЗОВАНИЕТО ПОДГОТВЕН ОТ СЪВМЕСТНА КОМИСИЯ ПО ПРАКТИКИТЕ В ТЕСТИРАНЕТО	651
РАЗРАБОТВАНЕ/ИЗБИРАНЕ НА ПОДХОДЯЩИТЕ ТЕСТОВЕ.....	652
ИНТЕРПРЕТИРАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ	653
СТРЕМЕЖ КЪМ СПРАВЕДЛИВОСТ	654
ИНФОРМИРАНЕ НА ТЕСТИРАНИТЕ	654
 РЕЧНИК.....	657
 ПОКАЗАЛЕЦ.....	663
 ЛИТЕРАТУРА*	

* Библиографията на книгата може да свалите от сайта на издателството (www.iztok-zapad.eu).

Психологията е широка и вдъхновяваща област. Психолозите работят в най-различни типове среда: от училища и клиники до лаборатории за базисни изследвания, фармацевтични фирми и частни международни компании. Въпреки това разнообразие всички психолози имат поне две общи неща: всички те изучават поведението и зависят в някаква степен от неговото измерване. Тази книга засяга определен тип измерване: психологическите тестове, които мерят характеристики, спадащи към всички аспекти на човешките същества.

„Психологическо тестиране“ е резултат от дългогодишно партньорство на авторите. Активни участници в разработването и използването на психологически тестове, ние се обезсърчихме, защото твърде много студенти на бакалавърско ниво разглеждат курсовете по психологическо тестиране като скучни и несвързани с техните цели или свързани с кариерата интереси. Обратното: ние разглеждаме психологическото тестиране като вдъхновяваща област. Тя има солидно място в историята на психологията, но въпреки това е в непрекъснато развитие заради предизвикателствата, новите открития и спорове. Книга за тестирането би трябвало да насърчава, а не да задушават интереса на студентите. Затова осигуряваме обзор на многото аспекти на психологическите тестове и принципи на измерване по начин, който ще е привлекателен за съвременния студент.

За да разбере приложенията и проблемите в психологическото тестиране, студентът трябва да научи някои основни принципи, което изисква определени познания по статистика. Следователно известна домашна работа и внимателният прочит на Част I ще проправят пътя към разбирането на приложенията на тестовете, обсъдени в Част II. Част III изследва въпросите, които днес оформят бъдещето на тестирането. Сред тях са тестовата тревожност, предубедеността на тестовете и пресечната точка между тестирането и закона. Бъдещето на приложната психология може би зависи от способността на психолозите да се изправят пред тези предизвикателни проблеми.

В цялата книга представяме поредица от фокусирани дискусии и примери. Тези части илюстрират материала в учебника чрез примери или осигуряват по-подробно обсъждане на определен въпрос. Освен това използваме карета, озаглавени „Психологическо тестиране във всекидневието“, за да демонстрираме материал, например статистически изчисления.

ЗАСИЛЕНО УДАРЕНИЕ ВЪРХУ ПРИЛОЖЕНИЕТО

Студентите днес често предпочитат неформалните обсъждания и лично релевантните примери. Затова решихме да използваме модели от различни области и да пишем в неформален стил. Същевременно, тъй като тестирането е сериозна и сложна област, в която съществуват сериозни разногласия дори между учените и експертите, сме представили спорните аспекти на тестирането с по-формални дискусии и подробни позовавания.

Първото издание на „Психологическо тестиране: принципи, приложения и проблеми“ беше издадено през 1982 г. За повече от четвърт век от издаването на текста светът се е променил в редица отношения. Например персоналните компютри бяха новост през 1982 г. Повечето студенти и преподаватели не бяха чували за имейл или интернет. Имаше много по-малко приложения на психологическото тестиране, отколкото днес. От друга страна, принципите на психологическото тестиране са се запазили относително постоянни. Затова по-новите издания включват подобрения и усъвършенстване на главите върху принципите. По-късните глави върху приложенията и проблемите са еволюирали значително.

Не само областта на психологическото тестиране се е променила, но и ние, авторите. Единият от нас (Р.) посвети по-голямата част на кариерата си на преподавателската работа във висше училище по медицина и днес е във висше училище по общественно здраве. Другият (Д.) завърши право и работи както в психологията като преподавател, така и като хоноруван преподавател по право. Макар че основната ни професионална идентичност е на психолози, ние сме имали възможността и да изследваме авангардната практика в медицината, общественото здравеопазване, образованието и правото. Седмото издание отива много по-напред в сравнение с предишните в очертаването на приложенията на психологическото тестиране в широк спектър от приложни области.

В работата върху седмото издание организирахме темите около областите на приложение. Единадесета глава разглежда психологическото тестиране в образованието и специалната педагогика. Дванадесета глава изследва използването на стандартизирани тестове в обучението, държавната служба и армията. Тринадесета и четиринадесета глава са посветени на използването на психологически тестове в клинична и консултативна среда.

Епохата на компютрите напълно е революционизирала психологическото тестиране. Занимаваме се с някои от тези въпроси в главите върху принципите, като обсъждаме компютърно-адаптираното тестиране и теорията за отговорите на въпроси (теория за латентните черти). В петнадесета глава обсъждаме приложенията на психологическата наука в компютърната епоха. Шестнадесета глава представя използването на психологическото тестиране в областта на консултативната психология и се съсредоточава предимно върху въпросниците за интереси. Седемнадесета глава е посветена на бързо развиващите се области на психологическото оценяване в здравната психология, медицината и здравеопазването. Осемнадесета глава разглежда психологическото тестиране в индустрията и бизнеса.

Последните глави върху проблемите в психологическото тестиране са съществено осъвременени, за да отразяват развитието в областта на социалната справедливост, правото и етиката.

Първото издание на „Психологическо тестиране“ беше напечатано на пишеща машина, защото компютърната текстообработка не беше широко разпространена. По онова време малко преподаватели или студенти имаха достъп до лични компютри. Ранните издания на книгата предлагаха познания за подготовката на данните за статистически анализ на мейнфрейм компютри. Дори при подготовката на третото издание интернет беше до голяма степен непознат за студентите. Днес почти всички студенти имат лесен достъп до интернет и World Wide Web, и затова много често осигуряваме препратки към уебсайтове. Нещо повече: посвещаваме и по-подробни дискусии на компютърно прилагани тестове.

ОРГАНИЗАЦИЯ НА СЕДМОТО ИЗДАНИЕ: БЕЛЕЖКА КЪМ ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ЗА ПЛАНИРАНЕ

Подготвянето на седмото издание на „Психологическо тестване“ след повече от 25 години беше предизвикателство и награда. За нас е чест, че стотици преподаватели са приели нашия учебник и че той днес се използва в стотици колежи и университети по целия свят. Същевременно някои преподаватели са предлагали да реорганизираме книгата, за да подпомогнем техния подход към воденето на курса. За да отговорим на исканията за най-различни подходи, се опитахме да запазим главите достатъчно независими една от друга, за да могат преподавателите да ги преподават в реда, в който решат. Например един подход към курса е да се върви системно по последователността на главите.

Преподавателите, които искат да подчертават психометричните проблеми обаче, могат да започнат с главите от първа до седма, следвани от глави 19 и 20. Тогава те биха могли да се върнат към определени глави от частта с приложенията. В университетите, които изискват като предварително условие задълбочен курс по статистика, втора и трета глава могат да се пропуснат. Преподавателите, които подчертават приложенията, могат да започнат с главите от първа до пета и след това да минат направо към Част II, като някои от тях преподават само част от включените в нея глави. Макар че главите от девета до тринадесета са посветени на темите, които е най-вероятно да се преподават в базисен курс, ние сме установили, че има значителен интерес към главите от четиринадесета до осемнадесета и затова ги запазваме. Глави 17 и 18 представят по-нови области, в които се разширява психологическото тестване. И накрая, глави 19 и 20 бяха написани така, че да могат да се преподават или в края на курса, или почти в началото му. Например някои преподаватели предпочитат да преминат към глави 19 и 20 след пета глава.

НЕСРАВНИМИ ДОПЪЛНЕНИЯ

Съпътстващ книгата уебсайт

Уебсайтът съдържа няколко компонента, които ще бъдат безценни за преподавателите. Първо, набор от данни, състоящ се от резултатите на 25 изследвани лица по няколко инструмента, който може да се свали и да се използва за придружаващите упражнения по надеждност и валидност. Второ, няколко интегративни задачи, включително доклад върху батерия от психологически тестове, оценка на мним наръчник към тест и критика на тест, и свързаните рубрики за оценяването, които ще се публикуват на уебсайта. Файловете за интегративната задача и рубриките за оценяването могат да се модифицират, което ви дава възможност да правите промени, така че най-добре да обслужвате конкретните цели на вашия курс.

ПРИЗНАТЕЛНОСТ

Дълбоко задължени сме на многото рецензенти и преподаватели, които осигуриха обратна връзка за шестото издание или преглеждаха чернови на седмото издание. Специална благодарност дължим на рецензентите на това издание, включително: Вирджиния Алън, Щатски университет на Айдахо; Дейвид Буш, Щатски университет на Юта; Айра Бърнстейн, Тексаски университет в Арлингтън; Джеф

Конт, Щатски университет Сан Диего; Аймоджин Хол, Университет на Уиндзор; Морийн Хана, колеж „Сиена“; Роналд Маклафлин, колеж „Хуанита“; Майкъл Милс, университет „Лойола Меримаунт“; Филип Мобърг, Университет на Акрон; М. Дж. Монот, Университет на Централен Мичиган; Дженифър Нийман, Университет на Балтимор; Карън Обремски Брандън, Университет на Южна Флорида; Фредерик Осуалд, Щатски университет на Мичиган; С. Марк Пансър, университет „Уилфрид Лориър“; Кристофър Ралстън, Щатски университет на Айова; Шарън Ростоски, Университет на Кентъки; Стивън Шуленбърг, Университет на Мисисипи; Тереза Спаркс, щатски университет „Клейтън“; Чокалингам Висвесваран, Международен университет на Флорида; Марк Уегнър, колеж „Уегнър“ и Нанси Зук, Щатски университет на Ню Йорк в Пърчис.

Седемте издания на тази книга бяха разработвани с шест различни редактори от издателство „Уодсуърт“. По-ранните издания бяха подпомогнати от търпеливото и вдъхновено ръководство на Тод Людърс, К. Дебора Лафтън, Фил Кърсън, Мариан Тафлингър и Джим Брейс-Томпсън. Сърдечно благодарим за подкрепата, която получихме от новия ни редактор Джейми Пъркинс. Той бе търпелив, отзивчив и много добре организиран в насочването на работата по настоящото издание. Всеки от нашите редактори е подхождал към задачата по различен начин – съгласно своята индивидуалност и интуиция. Научили сме неимоверно много от всеки от тях и седмото издание представлява съвкупност от онова, което сме спечелили от съветите и консултациите през годините. Искаме да благодарим на Шарлийн Карпънтиър, мениджър производство, на Върнън Боез за координирането на работата по корицата и на Уилсън Ко, редакционен асистент за координирането на допълненията. Искаме специално да благодарим на Кейт Николай за написването на вдъхновяващата нова Работна тетрадка за студента и много разширения Наръчник за преподавателя.

Специални благодарности на Даниъл Зъст и Нанси Е. Джонсън. Даниел осъществи голяма част от изследователската работа и осъвременяването на около половината глави и се погрижи за многобройни детайли. Нанси също помогна в много отношения, включително изследванията, редактирането и локализирането на трудни за намиране източници. Без тях публикуването на това издание щеше много да се забави. Д-р Каплан благодари на фондация „Рокфелер“, която осигури тихо работно място с гледка към езерото Комо в Италия, за да направи възможно завършването на този проект.

Робърт М. Каплан
Денис П. Сакъзо
април 2008 г.

Робърт М. Каплан е професор и ръководител на катедрата по Здравни услуги на Университета на Калифорния в Лос Анджелис и професор по медицина във висшето училище „Дейвид Гефън“ на Университета на Калифорния в Лос Анджелис. От 1997 до 2004 г. той е професор и ръководител на катедрата по Семейна и превантивна медицина в Университета на Калифорния в Сан Диего. Бивш президент е на няколко организации, включително Отдела по здравна психология, Секция J на Американската психологическа асоциация за напредък на науката (Тихоокеански регион), на Международното общество за изследване на качеството на живота, на Обществото за поведенческа медицина и на Академията за изследвания в поведенческата медицина. Бивш председател е на Съвета за поведенческа наука на Американското торакално общество. Д-р Каплан

днес е главен редактор на списание *Health Psychology* [„Здравна психология“] и бивш главен редактор на *Annals of Behavioral Medicine* [Анали на поведенческата медицина]. Бил е асоцииран редактор на *American Psychologist* [Американски психолог] и консултативен редактор на четири други академични списания. Сред другите му награди са Годишната награда за изключителен научен принос на Отдела на АРА по здравна психология (за млад учен през 1987 г. и отново за старши учен през 2001 г.), наградата Изтъкнат лектор-изследовател на Щатския университет в Сан Диего, 1988 г., и Изтъкнат лектор на *Health Net* [Здравна мрежа] през 1991 г., 125-ата годишна награда на Университета на Калифорния за най-изтъкнат възпитаник, Университет на Калифорния, Ривърсайд, Изтъкнат лектор на Американската психологическа асоциация, наградата за Изтъкват научен принос от Американската асоциация на психолозите във висши медицински училища, наградата за Национално лидерство на Обществото по поведенческа медицина през 2003 г. и Президентската награда за постижения в кариерата на Международното общество за изследване на качеството на живота през 2004 г. През 2006 г. той получава наградата Изтъкнат ментор в изследванията от Обществото за поведенческа медицина. Обществените му заслуги включват участие в различни комисии за разглеждане на кандидатури за грантове на Националните институти по здравето, Агенцията за изследване и качество на здравните грижи и Администрацията на ветераните, ангажираност в местния управителен съвет на Американската белодробна асоциация (ALA) и регионалния изследователски комитет на Американската сърдечна асоциация. Бил е съпредседател на поведенческия комитет на Инициативата за женско здраве на Националните институти за здравето и член на Целевата група по поведенческа медицина на Института за сърце, бял дроб и кръв на Националните институти за здравето и на Комитета по здравето на Института за медицина към Националната академия на науките. Освен това е участвал в експертна консултативна група към Центъра за контрол и превенция на болестите за План за обществено действие да предотвратяване на сърдечносъдовите болести и мозъчните инсулти. Каплан днес е член на

Националния консултативен комитет за Десетилетие на поведението. Освен това е председател на Комитета за рентабилност към Института за сърце, бял дроб и кръв към Националните институти за здравето във връзка с Националния план за лечение на емфизем. Д-р Каплан е автор и съавтор на повече от 15 книги и на над 400 статии или глави в сборници. Институтът за научна информация (ISI) го включва в списъка на най-цитираните автори в света (дефинирано като „над 99.5-тия перцентил). През 2005 г. той е избран за член на Института по медицина на Националната академия на науките.

Денис П. Сакъзо е професор по психология в Щатския университет в сан Диего и хоноруван професор по право в Юридическото училище „Томас Джеферсън“. Той изучава и практикува психологическо тестиране от над 32 години и има редица публикации в рецензирани списания, както и професионални представяния в областта. Изследванията на д-р Сакъзо са подкрепени от Националната научна фондация, Националния институт за психично здраве, Националните институти по здравето, американското министерство на образованието, фондацията „Скотиш Райт“ и американската армия. Освен това е лицензиран психолог и адвокат в Калифорния. Сертифициран е по клинична психология от Американския борд на професионалната психология (АВРР). Освен това е носител на диплома от Американския борд по психология на оценяването (АВАР) и Американския борд по съдебна медицина. Член е на Американската психологическа асоциация, Американското психологическо общество и Западната психологическа асоциация заради изключителния си и необичаен принос към областта на психологията. Д-р Сакъзо е автор и съавтор на над 300 статии в рецензирани списания и публикации, включително осем учебника и 20 правни наръчници. Президент и съосновател е на *Applications of Psychology to Law, Inc.* [Приложения на психологията в правото] – образователна институция, която прилага психологическата наука към правните въпроси и изучаването на правото.

ПСИХОЛОГИЧЕСКО ТЕСТИРАНЕ: ПРИНЦИПИ, ПРИЛОЖЕНИЯ И ПРОБЛЕМИ

Въведение

ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО

Когато завършите тази глава, трябва да сте способни да:

- дефинирате основните термини, имащи отношение към психологическите и образователните тестове;
- разграничавате индивидуален и групов тест;
- дефинирате термините „постижение“, „способност“ и „интелигентност“ и да идентифицирате понятие, което може да обхване и трите термина;
- разграничавате тестове за способности и личностни тестове;
- дефинирате термина „структуриран личностен тест“;
- обяснявате как структурираните личностни тестове се различават от проективните личностни тестове;
- обяснявате какво е нормативна или стандартизационна извадка и защо такава извадка е важна;
- идентифицирате основните събития в историята на психологическото тестване;
- обяснявате релевантността на психологическите тестове в съвременното общество.

Седите на маса. Току-що са снели отпечатъците ви и са ви искали документ за самоличност със снимка. Оглеждате се и виждате 40 нервни хора. Строго изглеждащ квестор с хронометър раздава книжки. Предупредени сте да не отваряте книжката докато не ви кажат; изправени сте пред възможни дисциплинарни мерки, ако не се подчините. Това не е кошмар или някаква футуристична фантазия: това е реалност.

Най-накрая, сякаш след цяла вечност, ви се казва да отворите книжката на с. 3 и да започнете да работите. Устата ви е суха; дланите ви са подгизнали от пот. Отваряте на с. 3. Имате 10 минути, за да решите задача с пет части въз основа на следната информация¹.

Кола навлиза в централната арена в цирк и точно осем клоуна – Q, R, S, T, V, W, Y и Z – излизат от нея един по един. Редът, по който клоуните излизат от колата, съответства на кое от следните условия:

V излиза от колата в някакъв момент преди Y и Q.

Q излиза от колата в някакъв момент след Z.

T излиза по някое време преди V, но и известно време след R.

S излиза по някое време след V.

R излиза по някое време преди W.

Въпрос 1. Ако Q е петият клоун, който излиза от колата, тогава всички от посочените по-долу могат да са верни с изключение на:

Z е първият клоун, който излиза от колата.

T е вторият клоун, който излиза от колата.

V е третият клоун, който излиза от колата.

W е четвъртият клоун, който излиза от колата.

Y е шестият клоун, който излиза от колата.

Не сте съвсем сигурни как да продължите и поглеждате следващия въпрос.

Въпрос 2. Ако R е вторият клоун, който излиза от колата, кое от следните трябва да е вярно?

S излиза от колата по някое време преди T.

T излиза от колата по някое време преди W.

W излиза от колата по някое време преди V.

Y излиза от колата по някое време преди Q.

Z излиза от колата по някое време преди W.

Пулсът ви се ускорява, а съзнанието ви – да замръзва като претоварен компютър с твърде малко оперативна памет. Гледате часовника си и забелязвате, че вече са минали 2 минути, а вие все още не можете да се ориентирате. Човекът, който седи до вас, изглежда преbledнял. Друг три реда по-нагоре се втурва към квестора и френетично се оплаква, че не може да решава този тип задачи. Докато квесторът се мъчи да го успокои, трети се втурва към тоалетната.

Добре дошли в света на конкурентните стандартизирани психологически тестове „с високи залози“ през XXI век. Въпросите, които току-що прочетохте, са действителни задачи от минал вариант на LSAT – *Law School Admission Test* (Тест за прием във висше юридическо училище). Дали кандидат ще бъде приет в юридическо училище в САЩ, или не, почти изцяло се определя от резултата му по LSAT и средния му академичен успех от колежа. Следователно бъдещето на човек може

¹ Използва се с разрешението на *Law School Admission Test* (Тест за прием във висше юридическо училище), октомври 2002. Отговорът на Въпрос 1 е G; отговорът на Въпрос 2 е D.

да зависи в неимоверна степен от един-единствен резултат на един-единствен тест, даден през скован от напрежение ден. Независимо от усилията да се подобрят тестове като LSAT за увеличаване на разнообразието (Pashley, Thornton, & Duffy, 2005), стандартизираните тестове обикновено поставят жените и етническите малцинства в неблагоприятно положение (Sackett, Schmitt, Ellingson, & Kabin, 2001). Подобни проблеми се появяват и при GRE, *Graduate Record Exam* (Изпит при завършване на бакалавърска степен) – тест, който играе много съществена роля в определянето кой ще продължи да учи на магистърско ниво в САЩ. (Понататък в тази книга ще обсъдим как да се подготвите за такива тестове и каква е тяхната значимост или прогностична валидност.)

Тестове като LSAT и GRE са най-трудните съвременни психологически тестове. Сцените, които описахме, са реални; някои кариери наистина зависят от един-единствен тест. Може би вече сте полагали GRE или LSAT. Или пък все още не сте се дипломирали, но мислите да кандидатствате в магистърска или професионална програма и скоро ви предстои да се явите на GRE, LSAT или MCAT (*Medical College Admission Test* – Тест за прием във висши медицински училища). Ясно е, че ще ви е от полза да разполагате с базисно разбиране на множеството психологически тестове, които хората трябва да попълват в един или друг момент от живота си.

От раждането ни тестовете имат дълбоко влияние върху живота ни. Когато почуква дланите и стъпалата ни, педиатърът извършва тест (изследване). Когато тръгнем на училище, тестовете решават дали ще преминем към по-горен клас, или не. Тестирането може да определи дали се нуждаем от специално обучение. В САЩ и много други индустриализирани страни тестовете за компетентност определят дали учениците ще завършат средното си образование (Carney, 2005; Hursh, 2005). Други тестове определят в кой колеж можем да продължим образованието си. И разбира се, когато влезем в колеж, ни чакат още тестове.

След завършване онези, които решат да избягват тестове като GRE, е възможно да полагат тестове, за да се определи къде ще работят. В съвременния свят голяма част от живота и успеха на всеки зависи от тестовите резултати. Всъщност тестовете имат дори международно значение.

Например 15-годишни деца в 32 страни получават задачи като тази по-долу от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (OECD) и Програмата за международна оценка на учащите се (PISA) (Schleicher & Tamassia, 2000):

Резултат от глобалното затопляне е, че ледът в някои ледници се топи.

Дванадесет години след изчезването на леда върху скалите започват да растат малки растения, наречени лишей. Всеки лишей расте приблизително във формата на кръг.

Взаимоотношението между диаметъра на кръга и възрастта на лишейте може да се представи приблизително с формулата: $d = 7.0 \times \sqrt{t - 12}$ за всяко t , което е по-малко или равно на 12, при което d представлява диаметърът на лишей в милиметри, а t е броят години след стопяването на леда.

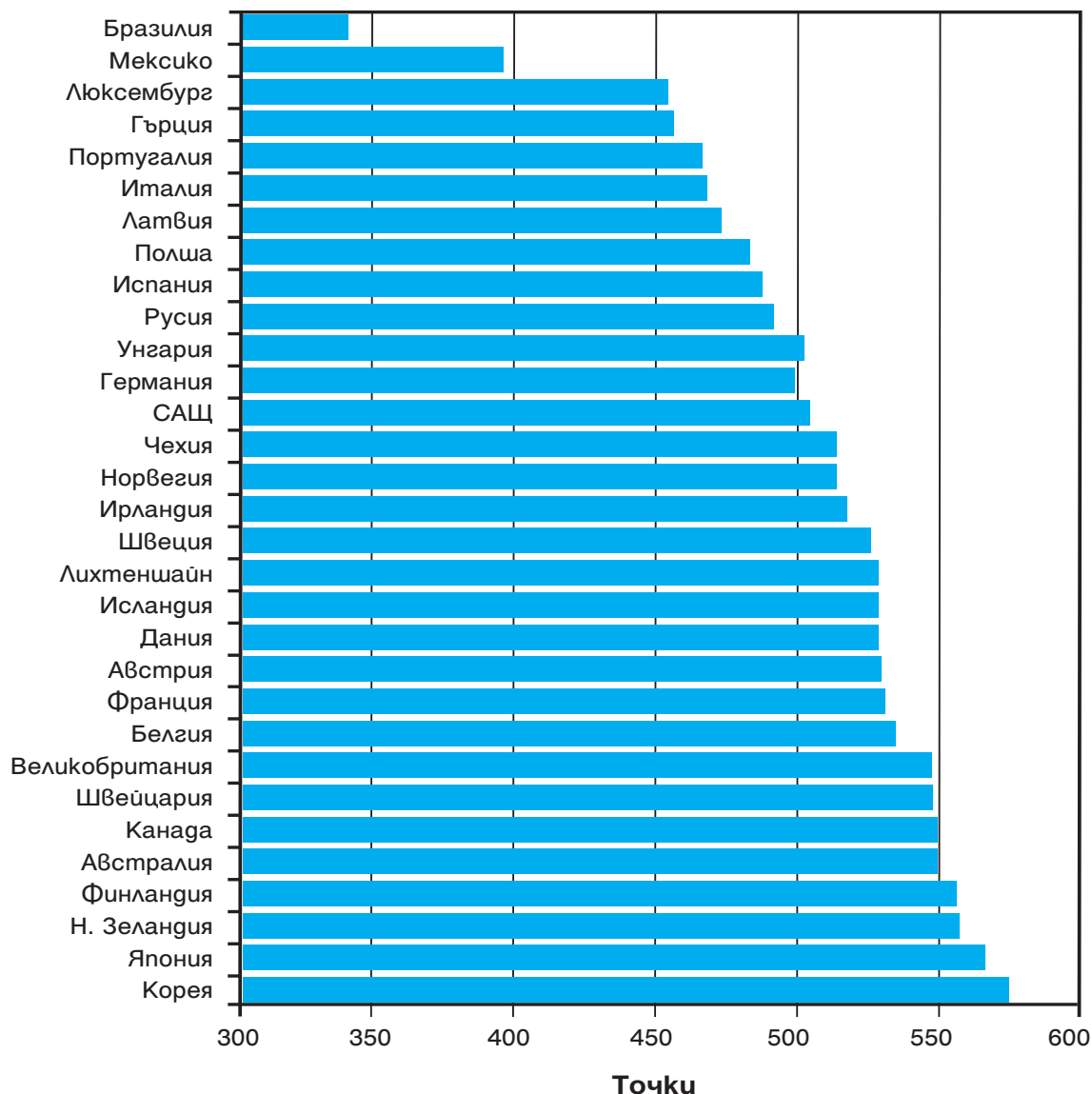
Изчислете диаметъра на лишей 16 години след стопяването на леда. Пълният и верен отговор е:

$$d = 7.0 \times \sqrt{16 - 12} \text{ мм}$$

$$d = 7.0 \times \sqrt{4} \text{ мм}$$

$$d = 14 \text{ мм}$$

Международна математическа грамотност Резултати

Фигура 1.1.

Приблизителни средни резултати
на 15-годишни ученици на теста на OECD за математическа грамотност

(Статистиките се използват с разрешението на OECD и PISA. Фигурата дължим на учтивостта на У. Дж. Коен.)

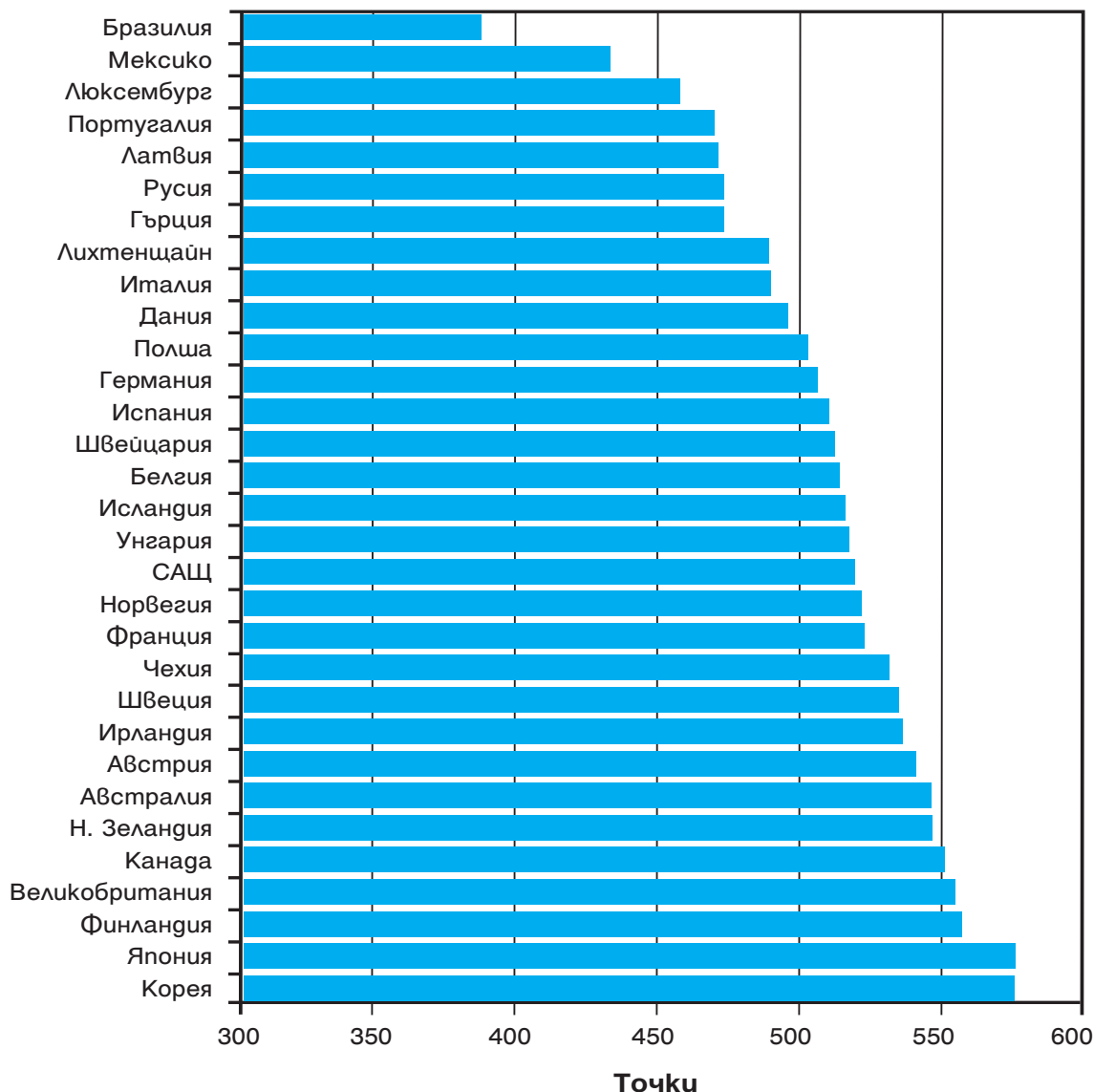
Осемнадесет страни се подреждат над САЩ от гледна точка на процента 15-годишни, които са овладели такива понятия (вж. фигура 1.1).

Резултатите са подобни за теста на OECD за научна грамотност (вж. фигура 1.2), който съдържа въпроси като посочения по-долу:

Автобус се движи по прав път. Шофьорът на име Рей има чаша с вода, която стои на стойка, закачена за таблото. Внезапно Рей трябва да натисне спирачките. Какво е най-вероятно да се случи с водата в чашата незабавно след като Рей рязко настъпи педала на спирачките?

- А. Водата ще остане хоризонтална.
- Б. Водата ще се разлее към страна 1.

Международна научна грамотност Резултати

Фигура 1.2.

Приблизителни средни резултати на 15-годишни ученици на теста на OECD за научна грамотност

(Статистиките се използват с разрешението на OECD и PISA. Фигурата дължим на учтивостта на У. Дж. Коен.)

В. Водата ще се разлее към страна 2.

Г. Водата ще се разлее, но човек не може да каже дали към страна 1 или страна 2.

Верният отговор е В.

Колко полезни са такива тестове? Измерват ли нещо смислено? Колко точни са? Такива въпроси засягат не само всеки американски гражданин, но и всички членове на силно конкурентната международна общност. За да им отговорите, трябва да разбирате принципите на психологическото тестване, които ще научите от този учебник.

За да отговорите на въпроси за тестовете, трябва да разбирате понятията, представени в тази книга, например надеждност, валидност, айтемен анализ и конструиране на тестове. Задълбоченото разбиране на тези понятия изисква внимателно изучаване и познания за базисната статистика, но усилията ви ще бъдат щедро възнаградени. Когато свършите с прочита на тази книга, ще сте по-добри в решаването на тестове.

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

Вероятно вече сте запознати с някои от елементарните понятия на психологическото тестиране. В името на яснотата обаче ще започнем с дефинициите на най-базисните термини, така че да знаете как се използват в тази книга.

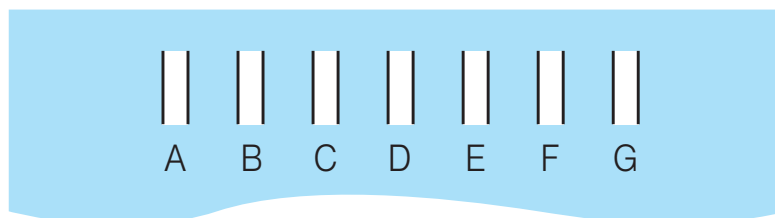
Що е тест

Всеки има опит с тестовете. **Тестът** е инструмент или техника за измерване, използвани за квантифициране на поведението или подпомагане на неговото разбиране и прогнозиране. Правописният тест например измерва колко правилно човек пише или степента, до която се е научил да пише правилно конкретен списък от думи. В някакъв момент през следващите няколко седмици преподавателят ви вероятно ще иска да измери колко добре сте научили материала в тази книга. За да постигне това, той/тя може би ще ви даде тест.

Както добре знаете, тестът, който преподавателят ви дава, може да не измерва пълното ви разбиране на материала. Причината е, че тестът измерва само извадка от поведението и грешката винаги е свързана с процеса на съставяне на извадката. Тестовите резултати не са идеална мярка за поведението или характеристиката, но те наистина подпомагат значимо процеса на прогнозиране, както ще видите скоро.

Айтем е конкретният стимул, на който човекът реагира открито; тази реакция може да се отбелязва или оценява (например да се класифицира, да се оценява по скала или да се брой). Тъй като психологическите и образователните тестове са изградени от айтеми, данните, които те дават, са експлицитни и следователно обект на научно изследване.

По-просто казано, айтемите са конкретните въпроси или задачи, които изграждат теста. Задачите, представени в началото на тази глава, са примери на тестови айтеми. Откритата реакция е попълване или зачертаване на едно от местата:

Психологически тест или образователен тест е набор от айтеми, които имат за цел да мерят характеристики на хората, които имат връзка с дадено поведение. Има много типове поведение. *Откритото* поведение е наблюдаемата активност на човека. Някои психологически тестове се опитват да мерят степента, до която някой може да се ангажира или „да излъчва“ определено открито поведение. Други тестове измерват до каква степен човекът се е ангажирал в миналото с

определено открито поведение. Поведението може да бъде и *скрито*, т.е. то се проявява вътрешно и не може да се наблюдава директно. Например вашите чувства и мисли са типове скрито поведение. Някои тестове се опитват да мерят подобно поведение. Психологическите и образователните тестове мерят минало или настоящо поведение. Някои се опитват да прогнозираят бъдещо поведение, например степента на успех в колежа или в магистърска или докторска програма в университета.

Какво означава, когато някой има правилни 75 айтема на тест от 100 айтема? Едно от нещата, които това означава, разбира се, е, че на 75% от айтемите е отговорено правилно. В много ситуации обаче знаенето на процента правилни отговори на човека може да е подвеждащо. Да разгледаме два крайни примера. В единия случай от 100 студенти, които са положили изпит, 99 имат 90 и повече процента правилни отговори, а 1 има 75% правилни отговори. В друг случай 99 от 100 студента имат 25 или по-малко процента правилни отговори, а 1 има 75% правилни отговори. Значението на резултатите може да се промени драстично в зависимост от това, колко добре определена извадка от хора полага даден тест. В първия случай резултат от 75% е слаб, защото е в дъното на разпределението; във втория случай 75% всъщност е върхов резултат. За да се справят с такива проблеми на интерпретацията, психолозите използват **ска̀ли**, които свързват суровите резултати по тестовите айтеми с някакво дефинирано теоретично или емпирично разпределение. По-нататък в книгата ще научите повече за разпределенията.

Резултатите от тестовете може да са свързани с *черти*, които са дълготрайни характеристики или склонност да се реагира по определен начин. „Решимостта“, понякога разглеждана като „инат“, е пример на черта; „срамежливост“ е друг пример. Тестовите резултати може да са свързани със *състояние*, или конкретно условие или статус на човека. Например решителният човек след много спънки може да е в състояние на слабост и следователно да е по-малко склонен от обикновено да проявява решимост. Тестовете мерят много типове поведение.

Типове тестове

Точно както има много типове поведение, така има и много типове тестове. Тези, които могат да се дават само на един човек за даден период от време, са известни като **индивидуални тестове** (вж. фигура 1.3). Екзаминаторът или **даващият теста** го представя само на един човек в даден момент по същия начин, по който психотерапевтите работят само с един човек за даден времеви период. **Групов тест**, обратното, може да се дава на повече от един човек в даден период от време от един-единствен екзаминатор, например когато преподавател дава на всеки в курса даден тест по едно и също време.

Тестовете могат да се класифицират и според типа поведение, което измерват. Тестовете за способности съдържат айтеми, които могат да получават оценка от гледна точка на скорост, точност или и двете. На тест за способности колкото по-бързи и по-точни са отговорите ви, толкова по-висок е резултатът ви за определена характеристика. Колкото повече алгебрични задачи можете правилно да решите за даден период от време, толкова по-висок е резултатът ви за способността ви да решавате такива задачи.

Исторически експертите са разграничавали постижения, дарба и интелигентност като различни типове способност. **Постижението** се отнася до предишно учене. Тест, който измерва или оценява колко думи можете да пишете правилно, се нарича *тест за постижения в правописа*. **Дарбата**, обратното, се отнася до потенциала за учене или за придобиване на определено умение. Тест за правописна

дарба измерва колко думи може би ще сте в състояние да пишете правилно след определено обучение и опит. Музикалната ви дарба се отнася отчасти до това, колко добре можете да се научите да свирите на музикален инструмент след определен брой уроци. Традиционно разграничавана от постиженията и дарбата, **интелигентността** се отнася до общия потенциал на човека да решава проблеми, да се адаптира към променящите се обстоятелства, да мисли абстрактно и да се възползва от опита. Когато казваме, че даден човек е „умен“, обикновено имаме предвид интелигентността. Когато баща гълчи дъщеря си, че не се е справила в училище толкова добре, колкото би могла, най-вероятно вярва, че тя не е използвала интелигентността си (общия потенциал), за да постига (да придобива нови познания).

Разграниченията между постижения, дарба и интелигентност невинаги са толкова ясни, защото и трите са силно взаимосвързани. Опитите за разделянето на предишното учене от потенциала за учене например не се успели. Предвид значителното припокриване на тестовете за постижения, дарба и интелигентност и трите понятия са обхванати от термина **човешки способности**.

Фигура 1.3.

Индивидуално прилагане на тест

(Ann Chwatsky/Jeroboam.)

Има ясно разграничение между тестове за способности и личностни тестове. Докато тестовете за способности са свързани с капацитет или потенциал, **личностните тестове** са свързани с открити и скрити склонности (диспозиции) на човека, например склонността човекът да демонстрира определено поведение или реакция в дадена ситуация. Например да оставаш изолиран от другите не изисква никакво специално умение или способност, но някои хора обикновено предпочитат или са склонни да остават изолирани. Личностните тестове мерят типично поведение.